

Obr. 21: Praha, Jan Willenberg, dřevorez, 1601, rozměry 135 x 578 mm. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. 27739 IIIA7.

Fig. 21: Prague, Jan Willenberg, xylograph, 1601, size 135 by 578 mm. The City of Prague Museum, Inv. No. 27739 IIIA7.

Obr. 22: Pražský hrad, hradní kuchyně, v pozadí tzv. lozumenty, Roelandt Savery (?), 1605. Albertina, Vienna.

Fig. 22: Prague Castle, royal kitchen with dwelling, Roelandt Savery (?), 1605. Albertina, Vienna.

z let 1486–1509 s Vladislavským sálem, Sněmovním sálem, Jezdeckými schody, románskou síní a věží. Naopak oddělení Vladislavského sálu a kaple Všech svatých schodištěm nebylo doposud prokázáno ani stavebně historickým průzkumem ani archeologickou sondáží. V prostoru před chrámem sv. Víta, v místech dnešního středního křídla, je zakreslena roztržitěná zástavba, která z východní strany přiléhá k liniové stavbě. V současnosti nelze s jistotou říci, zda touto stavbou je „Chodbový“ trakt (Gangbau), budovaný v 90. letech 16. století, nebo zda je na plánu zachycena románská hradba. Soupis domů z roku 1620²⁶ v tomto prostoru skutečně uvádí několik menších domů se zahrádkami, které zde patrně stály až do výstavby Středního křídla na počátku 40. let 17. století. Vymezení areálu ze západu je zakresleno pouze slabě, spíše v náznaku. Stejným způsobem je pak zakreslen i Prašný most. S výjimkou dvou domů, kdy jeden svojí polohou odpovídá dnešnímu čp. 37, není zobrazena žádná zástavba ve Vikářské ulici, byť je v písemných pramenech zmiňována (*Pasport SÚPRMO 1965*). Naopak značnou přesnost vykazuje plán

²⁶ Anno 1620. Beschreibung aller Zimmer im Kunigl. Prager Schloss. Anfangen 28. Julii 1620, Archiv Pražského hradu, Dvorní stavební úřad, i. č. 398.

v nákresu románské hradby s baštami a věžemi – západní Bílou a východní Černou. Opevnění vybudované Benediktem Rejtem na konci 15. století je zachyceno celé – od jihu s baštami a ze severu s věžemi Daliborkou, Novou Bílou věží a Prašnou věží (Mihulkou). Na východě je zakreslena vnitřní hradba a barbakán. Velmi nezřetelně, spíše v náznaku je ztvárněna soustava bran na západě – Matyášova brána z roku 1614 a severní příjezd přes Prašný most (*Brykowska 1996, 109*).

Do 20. let 17. století je datován plán hradního stavitele Giovanni Pieroniho,²⁷ který dokumentuje situaci na západním konci Pražského hradu a přilehlých Hradčanech (*obr. 38*). Ve skutečnosti však jde o nerealizovaný projekt chodby spojující tehdejší Eggenberský (dnes Schwarzenberský) palác s Hradem.²⁸ Na plánu je zakreslen půdorys jižní části Hradčanského náměstí s Eggenberským palácem, východním směrem navazující obytnou zástavbou čtyř domů (dnes zde stojí Salmovský palác) a jihozápadní nároží Pražského hradu, včetně trasy plánované chodby, a řez. Do chodby se mělo vstupovat po točitém schodišti přistavěném k jihovýchodnímu rohu Eggenberského paláce. Chodba měla být vedena v úrovni druhého nadzemního podlaží Eggenberského paláce a ve výšce třetích pater přilehlé obytné zástavby. Chodba pak měla pokračovat na jih od obytné zástavby až na jihozápadní nároží Hradu nad Zámecké schody. Podle projektu mělo jít o zastřešenou chodbu nesenou na zděných pilířích. Z projektu je patrná nápadná podoba chodby s tehdejším Prašným mostem, který spojoval Hrad s Královskou zahradou. Velmi cenný je řez hlubokým příkopem, označovaným jako Hradčanská brázda (*Blažková et al. 2015, 32, 33*), který odděloval Hrad a Hradčany. Na základě uvedeného měřítka by maximální hloubka příkopu byla 13,5 m. Uvedený plán dokládá, že ještě v první čtvrtině 17. století nebyl příkop zcela zasypán.

Celkový pohled na hradní ostroh nabízí *Codex Borri*²⁹ – dílo generála-inženýra Alessandra markýze Borriho, někdy chybně uváděného jako Barri (*obr. 39, 40*), pořízený v souvislosti s návrhem hradeb v roce 1638. Jeho vypovídací hodnota je vzhledem k účelu pořízení problematická, neboť zástavbu zachycuje v celých blocích. Čtenářovu pozornost nejspíš upoutá podoba Středního křídla se dvěma trakty. Je to jediný plán, který zachycuje Střední křídlo v této podobě. Existence západního křídla nebyla doposud archeologicky doložena.³⁰

²⁷ Za upozornění na tento archivní pramen děkuji arch. Petru Uličnému.

²⁸ Stojící budovy a soudobý terén jsou zakresleny modrou barvou, projektovaná stavba červenou. Plán je opatřen italskými popiskami.

²⁹ Za upozornění na existenci *Codexu Borri* děkuji Kateřině Tomkové. Fotodokumentace plánu byla pořízena na počátku minulého století, kdy byl uložen v knihovně Vojenského zeměpisného ústavu (Militärgeographisches Institut), který zanikl po rozpadu Rakouska-Uherska. Nyní je *Codex* uložen v Rakouské národní knihovně *ÖBV suchen [online]*. Za doplnění informací o stávajícím uložení originálu letákového listu děkuji Tomáši Snopkovi z Národního památkového úřadu.

³⁰ Architekt Petr Uličný nedávno vyslovil hypotézu, že západním traktem, zakresleným na Borriho plánu, mohou být stále v soupisu z roku 1620 označované jako staré (*Uličný 2015, fig. 3*).

Obr. 23: Praha, tzv. Sadelerův prospekt, Filip van der Bossche (1606), mědirytina, vydal Jiljí Sadeler 1618, rozměry 420 x 2 234 mm. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. 17442.

Fig. 23: Prague, the so-called „Sadeler’s Prospect“, Filip van der Bossche (1606), copper engraving, published by Jiljí Sadeler 1618, size 420 by 2234 mm. City of Prague Museum, Inv. No. 17442.

Celkový přehled o zástavbě Hradčan kolem poloviny 18. století umožňuje plán anonymního autora³¹ (*obr. 41*), který zachycuje rozsah svatovítské farnosti, tj. zastavěného a zčásti i nezastavěného území, které patřilo pod správu metropolitní kapituly u sv. Víta. Plán není podepsán ani datován. Znění záhlaví³² svědčí o tom, že jej zřejmě dala zhotovit metropolitní kapitula. I když není datovaný, lze jej celkem bezpečně vročit³³ do období kolem poloviny 18. století, přesněji mezi roky 1748–1754.³⁴ Pouze chrám sv. Víta je vykreslen v půdorysném průmětu podle běžného provedení stavebních plánů, ostatní domy a kostely jsou znázorněny zcela schematicky, v jakémsi ortogonálním zobrazení, které je v rozporu se skutečností a odpovídá jedině počet podlaží (*Vilímková 1985b, 2*). Pražský hrad je na plánu ztvárněn po raně barokních přestavbách. Hradní areál je stále ještě izolovaný, od Hradčan oddělený příkopem a spojený s nimi pouze mostem. Královská zahrada má ornamentální úpravu. Pozoruhodné je vyobrazení mostu přes Jelení příkop na vysokých pilířích, což je cenným zachycením jeho dnes již neexistující podoby.

Jeden z nejstarších celkových půdorysných plánů Pražského hradu včetně Jeleního příkopu, Královské a Rajské zahrady pochází z let 1758–1759 (*obr. 42*), tedy těsně před začátkem Pacassiho přestavby. Uvádí jednotlivá jména důležitých objektů, z nichž je většina dodnes zachována, a tak usnadňuje orientaci v celém areálu. Tento plán byl opakovaně využit jako podklad pro zobrazení starších situací (např. *Vančura 1976*). Míra detailu dokumentace jednotlivých budov je značně odlišná. Patrně právě z tohoto plánu se vycházelo i při pořizování dokumentace rozvodu vody (*obr. 43*) z období kolem roku 1760 (*Muchka 2003b, 312*).

31 Za autora plánu Jiří Vančura (*Vančura 1976, 246, obr. 128*) chybně označil Jana Josefa Dietzlera, neboť ten zemřel již roku 1743 a vzhledem k údajům v plánu obsaženým nemohl být jeho autorem (*Vilímková 1985b, 2*).

32 Titul plánu je vepsán na úzkém pruhu jeho horního okraje v německém znění: *Eigentliche Verzeichnus und Abschilderung derenjenigen Häüssern – die Clöster ausgenommen – so zu der Hohen Metropolitan Kirch S. Viti des Königlichen Prager Schlosses eingepfarret sich befinden, und über welche des Jus Parochiale Einem Hochwürdigem jederzeit Getreuen Preger Domm-Stift von undencklichen Jahren sonderlicht gebiehet* (Seznam a znázornění domů s výjimkou klášterů přifařených k vysokému metropolitnímu kostelu sv. Víta na Pražském hradě, nad nimž od nepaměti bezvýhradně přísluší výkon duchovní správy veledůstojné a vždy věrné Pražské kapitule; *Pokorný 1985, 1*).

33 O dataci plánu se pokusil Václav Vojtíšek, a to na základě uvedených topografických údajů podle uživatelů kanovníckých rezidencí (*Vojtíšek 1912*).

34 Autora plánu bude sotva možné zjistit. Nelze vyloučit, že kapitula zadala vypracování plánu svému staviteli. Nicméně způsob zobrazení jednotlivých objektů je tak schematický, že by spíše svědčil o ruce amatéra, možná některého z kanovníků, než o kreslení zběhlého architekta.

Obr. 24, 25: Pražský hrad na vyobrazení v deníku Jindřicha Hýzrle z Chodů z první poloviny 17. století. Vpád Pasovských na Malou Stranu 15. února 1611, z let 1612 až 1630, rozměry 25 x 21 cm. Národní muzeum, sig. VI A 12, Fol. 74b.

Fig. 24, 25: Illustration of Prague Castle from journal of Heinrich Hieslerle von Chodaw, first half of the 17th century. The Prague Uprising of 15 February 1611, from 1612 to 1630. National museum, sig. VI A 12, Fol. 74b.

Obr. 26, 27: Vyhození českých místodržících z okna Pražského hradu 23. května 1618, mědiryt, 1627, rozměry 266 x 309 mm. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. 11575.

Fig. 26, 27: Defenestration from Prague Castle on May 23th 1618, copper engraving, 1627, size 266 by 309 mm. The City of Prague Museum, Inv. No. 11575.

Obr. 28, 29: PRAGA, Panorama Prahy z Petřína, Václav Hollar, kolem 1650. Vydal: Matthaues Merian v publikaci Martina Zeillera, *Topographia Bohemiae, Moraviae et Silesiae...*, 1. vydání, Frankfurt n. M. kolem 1650, rozměry 278 x 1 178 mm. Archiv hlavního města Prahy, Sběrka grafiky, sign. G 27a.

Fig. 28, 29: PRAGA, Panorama of Prague from Petřín Hill, Václav Hollar, around 1650. Published by: Matthaues Merian in Martin Zeiller's publication, *Topographia Bohemiae, Moraviae et Silesiae...*, 1st edition, Frankfurt am Maim, around 1650, size 278 by 1,178 mm. Prague City Archives, Collection of Graphics, sign. G 27a.

Obr. 30, 31: Praha, Folpertus van Ouden Allen, mědiryt, 1685 (1675 předloha), rozměry 810 x 2 080 mm. Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. 194.

Fig. 30, 31: Prague, Folpertus van Ouden Allen, copper engraving, 1685 (1675 original), size 810 by 2,080 mm. The City of Prague Museum, Inv. No. 194.

Obr. 32: Votivní obraz rétorů pražské jezuitské akademie s vyobrazením staroboleslavského Palladia, zemských patronů, sv. Jana Křtitele, sv. Kateřiny a Alegorie Čechie, 1562. Arcibiskupství Pražské, Kolegiální kapitula sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi.

Fig. 32: Votive painting of Prague Jesuit College rhetoricians with depictions of Stará Boleslav Palladium, provincial patrons, St John the Baptist, St Catherine and Allegory Bohemia, 1562. The Prague Archbishopric, Collegiate Chapter of St Cosmas and Damian in Stará Boleslav.

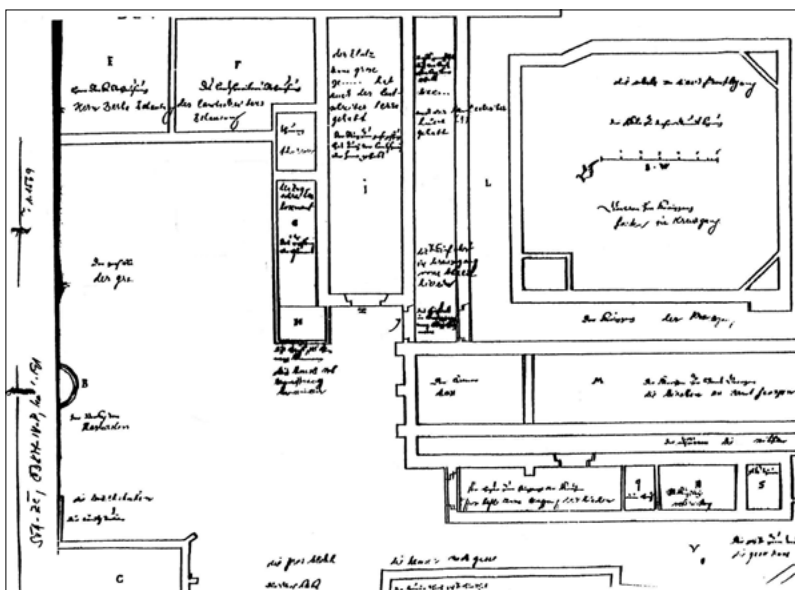

Obr. 33, 34: Nástropní freska na zámku v Horažďovicích. Městské muzeum Horažďovice. Foto: V. Šváb, 2016.
Fig. 33, 34: Ceiling fresco in Horažďovice Castle. Horažďovice Town Museum. Photo: V. Šváb, 2016.

Obr. 35: Pražský hrad, Josef Daniel von Huber, tušová kresba perem, 1769, výřez. Plan von Prag „Wahre Laage Der Königlichen Haupt und Residentz Statt Prag des Königreich Böhmeimb in Orthographischen Aufzug von Osten bisz Westen anzusehen, ... aufgenommen u. gezeichnet im Jahr 1769“. Österreichische Nationalbibliothek, Wien.

Fig. 35: Prague Castle, Josef Daniel von Huber, indian ink pen drawing, 1769, excerpt. Plan von Prag „Wahre Laage Der Königlichen Haupt und Residentz Statt Prag des Königreich Böhmeimb in Orthographischen Aufzug von Osten bisz Westen anzusehen, ... aufgenommen u. gezeichnet im Jahr 1769“. Österreichische Nationalbibliothek, Wien.

Obr. 36: Pražský hrad, plán Jiřského kláštera a Jiřského náměstí, Bonifác Wohlmüt, kolem 1569. Místo uložení v současnosti neznámé.

Fig. 36: Prague Castle, plan of St George's Convent and St George's Square, Bonifác Wohlmüt, around 1569. Location is currently unknown.